

Fundacja Psubraty

Lisy 19

29-520 Lisy

Do:

Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Białymstoku

Do wiadomości:

Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Olsztynie

Nadleśnictwo Czerwony Dwór

Uwagi do **PROGRAM OCHRONY PRZYRODY, NADLEŚNICTWO CZERWONY DWÓR**

Wszystkie wskazane numery stron odnoszą się do strony pliku PDF, nie liczby znajdującej się w dokumentacji (które się dublują w ramach jednego PDF).

1. Uwaga ogólna do Program Ochrony Przyrody. W Instrukcji Urządzania Lasu w § 110. 1. *Czytamy, że „Program ochrony przyrody jest częścią planu urządzenia lasu, zawierającą kompleksowy opis stanu przyrody oraz zadania z zakresu jej ochrony i metody ich realizacji.”*

Natomiast na stronie nr 15 w POP czytamy, że celami jego sporządzenia było:

- zobrazowania bogactwa przyrodniczego lasów nadleśnictwa,
- przedstawienia istniejących i potencjalnych zagrożeń ekosystemów leśnych oraz środowiska przyrodniczego,
- ułatwienia prowadzenia gospodarki leśnej na podstawach ekologicznych i w zgodzie z potrzebami społecznymi,
- ulepszenia i rozwijania metod ochrony przyrody,
- umożliwienia w przyszłości porównań i analiz zmian zachodzących w środowisku przyrodniczym.

Nie wymieniono tu żadnych zadań z zakresu ochrony i metod realizacji zadań ochronnych. W dalszych rozdziałach wymieniane są jedynie ograniczenia w gospodarczych pracach leśnych. Należy więc dopisać w celach i rozwinąć ten podrozdział:

- określenie zadań i metod ochrony cennych obiektów przyrodniczych na terenie Nadleśnictwa Czerwony Dwór oraz metody ewaluacji tej ochrony.

2. Wszystkie wytyczne nakreślone w PUL powinny być kategoryczne i jednoznaczne, nie dające się poddać interpretacjom. Przykładowo, zapisy „Nie powinno się” są niedopuszczalne, bo w praktyce nie da się ich w żaden sposób egzekwować. Jeśli od danego zalecenia są wyjątki, to należy je ściśle zdefiniować i opisać.
3. Wnosimy o opracowanie wyraźnej instrukcji, jakie drzewa zostają uznane za biocenotyczne, jak również w jakich sytuacjach drzewa mogą być uznawane za „zagrożające bezpieczeństwu publicznemu”. Nasza praktyka pokazuje, że właściwie każde wyrwione lub złamane drzewo można tak zakwalifikować, tymczasem są to właśnie typowe drzewa biocenotyczne, będące w ekosystemie źródłem tzw. mikrosiedlisk nadrzewnych. Zachowanie leśnej różnorodności biologicznej wymaga, by odtwarzać i utrzymywać zasoby takich drzew, w tym wykorzystując skutki huraganów. Wymaga to kompromisu z wymogami bezpieczeństwa, tj. usuwania drzew niebezpiecznych tam, gdzie faktycznie mamy do czynienia z częstym przebywaniem lub przemieszczaniem się osób postronnych, szczególnie turystów, ale pozostawianie ich w głębi drzewostanów.

Wnosimy o konsekwentne pozostawianie we wszystkich zabiegach pielęgnacyjnych drzew „biocenotycznych”, interpretowanych tak, by pozostawiane i chronione były wszystkie „drzewa z mikrosiedliskami nadrzewnymi” wg ujęcia przyrodniczego (Kraus i in. 2016, Larrieu i in. 2018, Bütler i in. 2020, 2021)9, co obejmuje (za Instrukcją Ochrony Lasu z 2012 r.):

- a. „Żywe i martwe drzewa, miejscowo spróchniałe, z łatwo widoczną zgnilizną pnia (np. z widocznymi, otwartymi ranami pnia, dziuplami wypełnionymi próchnem, z uszkodzeniami od pioruna, złamane), oraz drzewa z owocnikami grzybów (hubami); z koroną częściowo (powyżej 1/3) obumarłą (martwe konary i gałęzie w koronie)”;
- b. „Drzewa dziuplaste: z dziuplami zasiedlonymi przez ptaki lub inne gatunki zwierząt, z dziuplami i próchnowiskami powstałymi w miejscach zranień po obumarłych gałęziach, z dziuplami wypełnionymi próchnem”. Kategorii tej nie należy zawężać do drzew z typowymi dziuplami wykutymi przez dzięcioły; obejmuje ona także inne mikrosiedliska o charakterze otworów, wnęk, wypróchnień, szczelin, pęknięć w drzewach. Różne rodzaje takich mikrosiedlisk ważne są dla różnych organizmów. Znaczenia „drzew dziuplastych” nie należy postrzegać tylko przez pryzmat ptaków, i nie można ograniczać ich rozumienia tylko do drzew z dziuplami o cechach odpowiednich dla ptaków;
- c. „Drzewa o nietypowym pokroju: tzw. niezwykle formy, drzewa pozbawione korony na skutek złamania; drzewa z nietypowymi formami morfologicznymi np. szyszek, kory, gałęzi”.
- d. „Drzewa rodzimych gatunków biocenotycznych: naturalnie występujące lub wprowadzone, poprawiające bazę żerową zwierzyny, nektarodajne, urozmaicające krajobraz, takie jak jabłoni, grusza, czereśnia (...)”;
- e. „Drzewa z gniazdami ptaków, o średnicy gniazd powyżej 25 cm”;
- f. „Przestoje: drzewa i grupy drzew pozostawione na następną kolej rębę lub do ich naturalnej śmierci i rozkładu”;
- g. „Drzewa będące siedliskiem chronionych gatunków grzybów, roślin i zwierząt”. Tu należy zwrócić uwagę zarówno na znane i zinwentaryzowane stanowiska gatunków, jak również starać się wykryć nowe stanowiska tuż przed wykonaniem zamierzonych cięć rębnych lub pielęgnacyjnych, o co wnioskowaliśmy we wcześniejszych punktach. Nadrzewne gatunki chronione to często mchy, porosty, inne grzyby, owady – mogą być trudne do wykrycia i rozpoznania, co wymaga staranności i stałego doskonalenia umiejętności.

- h. „Drzewa wyraźnie wyróżniające się wiekiem lub rozmiarami w stosunku do innych drzew na tym terenie”. „Wyróżnianie się rozmiarami” należy interpretować lokalnie, tj. do innych drzew w drzewostanie, ale na pewno do tej kategorii muszą być zaliczone m.in. drzewa o rozmiarach pomnikowych (załącznik do rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 4 grudnia 2017 r., Dz. U. z 2017 r., poz. 2300).
- i. „Drzewa tworzące założenia przestrzenne, np. aleje, szpalery”. Należy tu zwrócić szczególną uwagę na „aleje wewnętrzne”, tj. przypadki śródleśnych obsadzeń dróg drzewami innymi niż drzewa dominujące w sąsiednich drzewostanach. Okazują się one (zwłaszcza takie aleje dębowe, brzozowe, klonowe) istotnymi ostojami porostów. Powinny być maksymalnie chronione, natomiast jeśli np. względy bezpieczeństwa wymagałyby usunięcia drzew z takiego założenia przestrzennego, zasadność usunięcia powinna być zweryfikowana w świetle wartości biocenotycznej konkretnego drzewa i ewentualnie zasiedlających go gatunków epifitów, a usunięty element założenia powinien być zastąpiony nowym drzewem odpowiedniego gatunku.

*Źródła: Kraus D., Bütler R., Krumm F., Lachat T., Larrieu L., Mergner U., Paillet Y., Rydkvist T., Schuck A., Winter S. 2016. Catalogue of tree microhabitats – Reference field list. Integrate + Technical Paper. * Larrieu L., Paillet Y., Winter S., Bütler R., Kraus D., Krumm F., Lachat T., Micheli A., Regnery B., Vandekerckhove K. 2018. Tree related microhabitats in temperate and Mediterranean European forests: A hierarchical typology for inventory standardization. Ecological Indicators 84: 194–207. * Bütler R., Lachat T., Krumm F., Kraus D., Larrieu L. 2020. Field Guide to Tree-related Microhabitats. Descriptions and size limits for their inventory. Birmensdorf, Swiss Federal Institute for Forest, Snow and Landscape Research WSL. * Bütler R., Lachat T., Krumm F., Kraus D., Larrieu L. 2021. Know, protect and promote habitat trees. WSL Fact Sheet 64: 1-12.*

4. Postulujemy, aby tyle samo drewna co zabrano z lasu, pozostawało w nim na powierzchniach, gdzie ono rośnie, chociażby ze względu ochrony klimatu po to, by drzewa absorbowały dwutlenek węgla. Można to robić ograniczając trzebieże, tzn. zmniejszając ich intensywność, a także odstępując od użytkowania rębного drzewostanów liściastych, gdzie jest większy udział grabu, lipy. Szczególną wagę należałoby przyłożyć do pozostawiania martwego drewna w lasach bagiennych (łęgach, olsach) oraz w grądach niskich. Nie powinno się wycinać drzew w wąwozach i w ich obrzeżach (jedna wysokość drzewostanu wzdłuż krawędzi). Ograniczyć pozyskanie drewna wzdłuż koryt cieków (1-2 wysokości drzewostanu), na zboczach. Wiele takich stromych zboczy zalesionych eksploatuje się w obrębie Skalisko (leśnictwa Jany, Ustronie). Z uwagi na to, że gatunki takie jak świerk, sosna będą coraz bardziej podatne na zamieranie, należy ograniczać ich uprawę, kosztem gatunków liściastych: dąb, grab, brzoza, lipa, wiąz (wyraźnie widać, że holenderska choroba wiązków powoli ustępuje i coraz więcej drzew tych gatunków rośnie zdrowych).
5. Brakuje w POP wytypowania drzewostanów kwalifikujących się do Euroochrony w ramach Europejskiej Strategii Ochrony Bioróżnorodności:
 - drzewostany o charakterze pierwotnym,
 - starodrzewy,
 - drzewostany w których zachodzą procesy naturalne również drzewostany dojrzałe z dużym udziałem gatunków pionierskich, co przekłada się na duże zasoby martwego drewna, obecność w takich miejscach gatunków zależnych od martwego drewna,
 - stanowiska chronionych i zagrożonych gatunków roślin i zwierząt

- *carbon-rich ecosystems, ekosystemy kluczowe dla sekwestracji węgla i wody, czyli lasy podmokłe na siedliskach organicznych (olsy, bory, łągi)*

Są to Wymogi wynikające z Europejskiej Strategii Ochrony Bioróżnorodności i Strategii Leśnej.

- Postulujemy o zaniechanie lub ograniczenie do minimum (ewentualne zabiegi selektywne) prac w lasach wodochronnych w Nadleśnictwie (nie tylko na obszarach Natura 2000). Planowanie intensywnego pozyskania, zwłaszcza rębni zupełnych w lasach wodochronnych naruszałoby:
 - Standard FSC w brzmieniu:
 - 6.1.4. Wilgotne, bagienne i łąkowe typy siedliskowe lasu (i ich wyżynne i górskie odpowiedniki) są traktowane ze szczególną troską, polegającą na minimalizowaniu uszkodzeń gleb oraz unikaniu zaburzania stosunków wodnych.
 - Kryteria wyznaczania Lasów o szczególnych walorach przyrodniczych (High Conservation Value Forests) w Polsce” w brzmieniu:

HCVF 4.1. Lasy tej kategorii powinny być desygnowane jako wodochronne. Zgodnie z Zasadami Hodowli Lasu, „stosuje się zasady zagospodarowania zapewniające stałą obecność szaty leśnej”,
 - Rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 25 sierpnia 1992 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu uznawania lasów za ochronne oraz szczegółowych zasad prowadzenia w nich gospodarki leśnej
 - Zasady Hodowli Lasu obowiązujące w Państwowym Gospodarstwie Leśnym Lasy Państwowe

W brzmieniu:

W lasach wodochronnych stosuje się zasady zagospodarowania zapewniające stałą obecność szaty leśnej.
- Wnioskujemy o zaniechanie z inwazyjnych zabiegów agrotechnicznych, przygotowania gleby, przynajmniej na Siedliskach żyznych, nie stosowanie orki jesiennej na powierzchniach do odnowienia, gdyż to powoduje uwalnianie CO₂.
- Wnioskujemy o zapobieganie niszczeniu runa, niepogarszanie parametru siedliska (skład florystyczny), zwłaszcza w siedliskach grądowych
- Uwagi dotyczące OChK 3.1.2. Obszary chronionego krajobrazu str.- 29- 32. Przy każdym OCHK na koniec ustępu jest dopisane, że: „Obecność obszaru nie prowadzi do żadnych ograniczeń dla planowania gospodarki leśnej w ramach PUL.” Jednak zwracamy tu uwagę, że w Rozporządzeniu Nr 49 wojewody Warmińsko-Mazurskiego z dnia 2 lipca 2008 r. w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu Doliny Gołdapy i Węgorapy, a także w Rozporządzeniu Nr 49 wojewody Warmińsko-Mazurskiego z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu Grabowo; oraz w Rozporządzeniu Nr 132 Wojewody Warmińsko-Mazurskiego z dnia 12 listopada 2008 r. w sprawie Obszaru Ochrony Krajobrazu Puszcza Borecka:

w § 3. 1. wymienione są ważne zalecenia dotyczące ekosystemów leśnych. Poniżej cytujemy naszym zdaniem najważniejsze:

- 1) **utrzymanie ciągłości i trwałości ekosystemów leśnych; niedopuszczanie do ich nadmiernego użytkowania;**
- 2) **wspieranie procesów sukcesji naturalnej przez inicjowanie i utrwalanie naturalnego odnowienia o składzie i strukturze odpowiadającej siedlisku; tam gdzie nie są możliwe odnowienia naturalne - używanie do odnowie gatunków miejscowego pochodzenia** przy ograniczaniu gatunków obcych rodzimej florze czy te modyfikowanych genetycznie;
- 3) **zwiększanie udziału gatunków domieszkowych i biocenotycznych; tworzenie układów ekotonowych z tych gatunków;**
- 4) **zwalczanie szkodników owadzych i patogenów grzybowych, a także ograniczanie szkód łowieckich poprzez zastosowanie metod mechanicznych lub biologicznych; stosowanie metod chemicznego zwalczania dopuszcza się tylko przy braku innych alternatywnych metod;**
- 5) **ochrona stanowisk chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów; w przypadkach stwierdzenia obiektów i powierzchni cennych przyrodniczo (stanowiska rzadkich i chronionych roślin, zwierząt, grzybów oraz pozostałości naturalnych ekosystemów) wnioskowanie do właściwego organu o ich ochronę ;**
- 8) **wykorzystanie lasów dla celów rekreacyjno-krajoznawczych i edukacyjnych w oparciu o wyznaczone szlaki turystyczne oraz istniejące i nowe ciekie edukacyjno-przyrodnicze wyposażone w elementy infrastruktury turystycznej i edukacyjnej zharmonizowanej z otoczeniem;**
- 10) **pozostawianie drzew o charakterze pomnikowym, przestojów, drzew dziuplastych, części obumarłych aż do całkowitego ich rozkładu;**
- 11) **utrzymywanie, a w razie potrzeby podwyższanie poziomu wód gruntowych, w szczególności na siedliskach wilgotnych i bagiennych, tj. w borach bagiennych, olsach i łęgach; budowa zbiorników małej retencji jako zbiorników wielofunkcyjnych, w szczególności podwyższających leśną różnorodność biologiczną ;**
- 12) **zachowanie i utrzymywanie w stanie zbliżonym do naturalnego istniejących śródleśnych cieków, mokradeł, polan, torfowisk, wrzosowisk oraz muraw napiaskowych; niedopuszczenie do ich uproduktywnienia lub/i sukcesji;**

10. W treści Programu ochrony przyrody pojawiają się wyrażenia „*możliwe jest występowanie*”. Na str. 36 autorzy napisali, że „W zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Czerwony Dwór możliwe jest występowanie:

- 92 gatunków roślin objętych ochroną: 18 – ściłą, 74 – częściową,
- 3 gatunki grzybów nielichenizujących objętych ochroną częściową,
- 27 gatunków porostów objętych ochroną: 12 – ściłą, 15 – częściową.”

W naszej ocenie niewłaściwe jest wyrażenie, o gatunkach „**potencjalnie występujących na obszarze nadleśnictwa**”. Gatunki wymienione w tabeli nr 38 ze stron nr 36-39 zostały oznaczone przez kompetentnych przyrodników posługujących się specjalistyczną wiedzą. Podobne określenie pojawia się w nazwie Tabeli nr 8 ze stron: 40-45. Jest nie zrozumiałe używanie wyrażenia „**gatunki zwierząt potencjalnie występujące**” Duża część tabeli zawiera gatunki, których obecność potwierdzają liczne państwowe monitoringi środowiska (Monitoring Ptaków Polski, dzielący się na wiele podprogramów gdzie zaangażowanych są dziesiątki ornitologów, biologów i przyrodników), Monitoring Zwierząt i inne (pełna lista Państwowych Monitoringu Środowiska dostępna tutaj:

<https://www.gov.pl/web/gios/monitoring-przyrody>).Wiele z gatunków potwierdzają inwentaryzacje przeprowadzane przez organizacje pozarządowe, które w ramach własnych środków, uzupełniają obowiązki instytucji państwowych. Organizacje pozarządowe przeprowadzają monitoringi również zatrudniając lub angażując wolontariuszy specjalistów terenowców przyrodników, ale także naukowców różnych dziedzin. Ponadto autorzy PUL, dalej w Programie Ochrony Przyrody na str. 53 już używają wyrażen: „stwierdzono występowanie”, „zidentyfikowano” itd.

Należy zamienić wyrażenie „możliwe jest występowanie” na „stwierdzono występowanie”.

11. Uwagi do Tabeli nr 7. Chronione gatunki roślin i grzybów potencjalnie występujące na obszarze nadleśnictwa ze strony 36:

jeżolist zwyczajny - Jest to gatunek, którego nie dotyczy odstępstwo, o którym mowa w § 8 pkt 1

widłoząb zielony - Jest to gatunek (z Załącznika IV), którego nie dotyczy odstępstwo, o którym mowa w § 8 pkt 1

tojad dzióbaty – należy przenieść do roślin naczyniowych

12. Wnioskujemy o korektę tabeli ze str. nr 38, ponieważ informacje w niej podane dotyczące niektórych gatunków nie są aktualne.

W tabeli nr 7 ze str 38 zabrakło mszaka Pędzliszek zielonawy *Syntrichia virescens*, którego stanowiska stwierdzono na terenie o który postulujemy do rozszerzenia rezerwat Borki. Mech ten jest pod ochroną ścisłą.

Należy uzupełnić iż *Dicranum Viride* jest wymieniony w II Załączniku Dyrektywy Siedliskowej. Ponadto w Polskiej czerwonej liście roślin i grzybów ma status R (rzadkie, potencjalnie zagrożone).

13. Na str. nr 39 pojawia się odniesienie do „Nadleśnictwa Pomorze”. To kolejny przykład skopiowania całych fragmentów dokumentacji z innego nadleśnictwa.

14. Na stronie nr 45 brakuje podanej powierzchni łącznej stref ptaków w zdaniu: „Łącznie strefy ptaków zajmują wydzielania o powierzchni blisko POP Nadl. Czerwony Dwór 2024-2033 ha.”

15. Na str. nr 65 w Tabeli 12 przedstawiony jest przeciętny wiek drzewostanów w ramach różnych funkcji lasu. Lasy ochronne mają zauważalnie niski przeciętny wiek lasu: jedynie 64 lata w obrębie Czerwony Dwór i 60 lat w obrębie Skalisko. Brakuje w całym PUL wyodrębniania statystyk odnoszących się do najcenniejszych przyrodniczo obszarów. Dlatego trudno jest nam oceniać bez dostępu do danych przestrzennych, czy w obrębie samej Puszczy Boreckiej ten wiek lasu jest równie niski, jak dla całego obrębu Czerwony Dwór, czy wyższy.

16. Na stronie 50 napisano „W okresie lęgowym obszar zasiedla powyżej 10% populacji krajowej dzięcioła białogrzbiatego *Dendrocopos leucotos*”. Populacja dzięcioła białogrzbiatego podobnie jak innych wymienionych dzięciołów nie jest zależna od okresu lęgowego, ponieważ gatunek należy do ptaków osiadłych.

17. Na stronie 53 napisano, że w Ostoi Boreckiej stwierdzono występowanie 7 gatunków zwierząt i 4 gatunki roślin z Załącznika II Dyrektywy Rady 92/43/EWG. Jednak na terenie Ostoi udokumentowano o wiele więcej zwierząt z tego załącznika:

- czerwonończyk nieparek
- pachnica dębowa
- zalotka większa
- traszka grzebieniasta
- kumak nizinny
- mopek
- nocek tydkowłosy
- wilk
- ryś euroazjatycki
- żubr nizinny
- wydra
- bóbr europejski

Należało by opisać w POP wpływ planowanych prac na podlegającą ochronie entomofaunę, zwłaszcza chronioną dyrektywą siedliskową. Wnioskujemy, aby:

- zaplanować adekwatne działania ochronne prowadzące do zachowania siedlisk w stanie FV,
- zaplanować przynajmniej pozostawianie posuszu jałowego w II klasie rozkładu różnych gatunków drzew.

Metody:

- uzyskanie lub utrzymanie właściwych parametrów siedliska zgodnie z poradnikami ochrony gatunków GIOŚ
(http://siedliska.gios.gov.pl/images/pliki_pdf/publikacje/pojedyncze_metodyki_dla_gat_zwierzat/Ponurek-Schneidera-Boros-schneideri.pdf,
https://siedliska.gios.gov.pl/images/pliki_pdf/publikacje/pojedyncze_metodyki_dla_gat_zwierzat/Zgniotek-cynobrowy-Cucujus-cinnaberinus.pdf)
- zapobiegania przypadkom niszczenia siedlisk i zapobieganie pogarszania stanu siedlisk

18. Uwagi do Tabeli nr 9 ze strony nr 57 *Siedliska przyrodnicze z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej występujące na gruntach nadleśnictwa w rozbiciu na stan zachowania siedliska przyrodniczego*. Mamy wątpliwości, czy stan siedlisk został zaklasyfikowany właściwie. Autorzy opracowania napisali, że: "Największa część z siedlisk przyrodniczych została zaliczona do stanu C (85,7%), czyli złego, duża część z tych płatów to de facto płaty nie będące siedliskami przyrodniczymi. Około 12,7% zaliczono do stanu B – niezadowolającego. Siedliska leśne w stanie A stanowią tylko 1,6% powierzchni siedlisk."

Problemy te ilustrują przykładowo siedliska Bb: W tabeli podano, że jedynie 1,77 ha *Borów bagiennych* jest w stanie zachowania A. Jednak szczegółowe inwentaryzacje przyrodnicze,

przeprowadzone w 2023 roku przez botaników i innych specjalistów wskazują, że w samym tylko obrębie Skalisko Bb w stanie zachowania A (o czym świadczą liczne stanowiska roślin wskaźnikowych, chronionych i rzadkich) powinno być o wiele więcej.

W projektowanym obecnie Rezerwacie Rysie Bagno na terenie Lasów Skaliskich Borów bagiennych jest 0,3 ha, natomiast w projektowanym rezerwacie Bagno Minta Borów bagiennych jest 6,6 ha. Inwentaryzacje i zestawienia analizy siedlisk obu tych projektowanych rezerwatów były przedkładane. Ponadto w Lasach Skaliskich znajduje się dużo więcej dobrze zachowanych Bb, na przykład nad rzeką Bachutka.

19. Str. 77 podrozdział 4.3 Klimat

Dlaczego dane klimatyczne w tym rozdziale pozyskane zostały ze stacji opadowej w Suwałkach, skoro w Puszczy Boreckiej znajduje się Stacja kompleksowego monitoringu środowiska Instytutu Ochrony Środowiska? Poza gromadzeniem danych meteorologicznych, stacja „Puszcza Borecka” prowadzi również monitoring przepływów rzek i strumieni, wód podziemnych i wilgotności gleby oraz zanieczyszczeń wód i powietrza. Zwłaszcza dane pomiarowe takich składowych klimatu jak: wiatry, czy wilgotność powietrza, zaczerpnięte ze stacji w Suwałkach nie są adekwatne. To zapewne znów wynika z przekopiowania dokumentacji z innego nadleśnictwa.

20. Str 87: „Z poniższego zestawienia wynika, że 74,5% powierzchni lasów Nadleśnictwa Czerwony Dwór stanowią lasy ochronne, których dominującym celem są funkcje pozaprodukcyjne.” Skoro dominują funkcje pozaprodukcyjne to dlaczego strona społeczna wciąż musi monitorować, czy nie są prowadzone prace w sąsiedztwie reliktowych epifitów, które najbardziej świadczą o atrakcyjności Puszczy Boreckiej?

21. W podrozdziale: 7.4.10. *Wadliwe wykonywanie czynności hodowlano-ochronnych*

Należy dodać:

- pozostawianie osłonek na drzewka (czasem osłonki leżą już na ziemi) przy kolejnych etapach prac w młodniku. Mogłyby być zbierane przez pracowników przy okazji czyszczeń;
- pozostawianie w lesie siatek po rozgrodzeniu upraw.
- pozostawianie śmieci: puszek, butelek plastikowych i szklanych. Często po napojach alkoholowych. Zakłady usług leśnych i pracownicy leśni powinni być przeszkoleni na temat konieczności wynoszenia śmieci ze sobą.

Powinien być określony sposób odbioru pracy zakładów leśnych, który będzie wymuszał zebranie śmieci z powierzchni przed jej odbiorem przez pracownika nadleśnictwa.

22. Tabela 26. Zestawienie powierzchni i miąższości według rodzajów i pochodzenia drzewostanów oraz grup wiekowych

Z danych przedstawionych w tabeli nr 26 ze str. 94 wynika jakoby nie było w Puszczy Boreckiej żadnych drzewostanów "z samosiewu" o wieku powyżej 80 lat. W wielu dokumentach i pracach naukowych o Puszczy znajdują się informacje o lasach naturalnych Puszczy Boreckiej – grądach subkontynentalnych. Na stronie 96 Programu Ochrony Przyrody, autorzy zauważają, że: „Obszar około

20 oddziałów obejmujący obecny rezerwat „Borki” i teren byłego Ośrodka Hodowli Żubrów oraz pas oddziałów leżących obecnie na granicy pomiędzy Nadleśnictwem Borki a Nadleśnictwem Czerwony Dwór pozostawiono własnemu losowi jako tzw. „dzikie oddziały” z powodu niemożności sztucznego odnowienia tych obszarów.”

23. Str 114 7.4.4 Hałas. W tym podrozdziale należy dopisać jako inne źródła hałasu armatki hukowe do płoszenia ptaków. Nie uwzględniono tu innych źródeł hałasu, które są obecne na terenie Nadleśnictwa i muszą być dobrze znane służbom leśnym. W obrębach hodowlanych na stawach, m. in. koło Leśnego Zakątka, Zamościa instalowane są urządzenia do płoszenia ptaków rybożernych. Urządzenia te generują ogromny hałas (huk wystrzałów słychać z odległości kilku kilometrów), przez wiele tygodni w roku, w okresie lęgowym ptaków. Płoszą, oczywiście, niewybiórczo wszystkie inne ptaki i ssaki.
- W roku 2022 armatki hukowe były instalowane także na gruntach rolnych wsi Grodzisko, przylegających do obszarów leśnych Natura 2000. Niestety udało się nam wtedy ustalić, że nie wystąpiono wtedy do RDOŚ o wydanie zgody na odstraszenie ptaków. Po naszych długich namowach, właściciel gruntów rolnych zgodził się na wyłączenie armatek hukowych. Płoszenie odbywa się również w trakcie polowań.
24. 7.5.1 Czynniki atmosferyczne. Tabela 34. Zestawienie pozyskanych wywrotów i złomów oraz posuszu w latach 2014-23. Dane z niniejszej tabeli wskazują, że wywroty, złomy oraz posusz stanowią bardzo znaczący udział w pozyskaniu. Tylko w ostatnich trzech latach było to 65 tys. m³ drewna. Następuje z tego tytułu stały ubytek drewna w lesie (poza planem, jaki dopuszcza PUL), który nie jest w żaden sposób rekompensowany w ekosystemie. Wydaje się, że dla prawidłowego jego funkcjonowania znacznie więcej posuszu powinno pozostawać w lesie (wpłynie to pozytywnie na zdrowotność lasu, gdyż w tych martwych drzewach rozwijają się często antagoniści owadów uważanych za szkodniki).
25. Str 124 7.6.4. Nadmierne występowanie zwierząt roślinożernych. Dlatego warto tu wspomnieć o roli jaką pełnią ssaki drapieżne w lesie, rodziny wilków i rysie, które ograniczają w naturalny sposób populację zwierząt roślinożernych i zapobiegają nadmiernej ich presji koncentrującej się w jednym miejscu. W tym kontekście można dodać informacje o działaniach, które pomogą dużym drapieżnikom, tzn: pozostawianie martwych drzew, w tym nie uprzętanie wywrotów i wykrotów.
26. Str 127 7.6.7. Gatunki roślin obcego pochodzenia
- Śnieguliczka biała, czy kasztanowiec zwyczajny są często pozostałościami dawnych wsi w rejonie Puszczy Boreckiej i świadczą o historii zmian osadnictwa na tych terenach po II wojnie światowej. Nie powinny być oczywiście sadzone. Na obrzeżach Puszczy Boreckiej mogły by stanowić ciekawy element potencjalnej ścieżki edukacyjnej. W połączeniu np. z zagospodarowanymi pozostałymi piwniczkami dla nietoperzy.
- Modrzew europejski został wymieniony jako gatunek niosący małe zagrożenie. Jednak nie powinien być sadzony na siedliskach grądu subkontynentalnego 9170-2, gdyż jego obecność może prowadzić do degeneracji, a przynajmniej zniekształcenia fitocenozy.

27. Na str. 132 na temat pomników przyrody napisano, że „W ramach prowadzonych zabiegów pielęgnacyjnych w sąsiedztwie pomników przyrody należy usunąć egzemplarze bezpośrednio konkurujące z drzewem pomnikowym, w szczególności „wchodzące” w ich korony.” Zwracamy uwagę na to, że nie ma takiego formalnego wymogu w *Ustawie o ochronie przyrody*, a nagłe odsłonięcie nowego pomnikowego drzewa może spowodować zamieranie chronionych epifitów i zmiany właściwości mikroklimatycznych, które ukształtowały dane drzewo.

28. Na stronie 135 przytoczono zalecenia dla gatunków będących przedmiotem ochrony, tym razem w tekście, a nie w wersji tabelarycznej. Jest to już kolejne miejsce, w którym w dokumentach PUL omawiane są te same gatunki i zalecenia ograniczeń dotyczących gospodarki leśnej. Wprowadza to niepotrzebne zamieszanie, ponieważ w różnych podrozdziałach zalecenia sformułowane są nieco inaczej. Należy uprościć strukturę Planu Ochrony Przyrody tak, aby pracownicy lasów działający w Nadleśnictwie Czerwony Dwór nie mieli wątpliwości, w którym podrozdziale znajdują się obowiązujące zapisy.

„W stosunku do widłozęba zielonego na str. 135 zaleca się:

w bezpośrednim sąsiedztwie stanowiska unikać prac gospodarczych powodujących zmiany stosunków świetlnych”. Zarówno definicja „bezpośredniego sąsiedztwa” jak i „unikania prac” jest zbyt luźna i będzie powodować konflikty.

Proponujemy zmienić zapis na:

Należy stworzyć strefę ochronną o promieniu minimalnym 50 m wokół stanowiska i nie prowadzić tam prac gospodarczych

„W stosunku do rzepika szczeciniastego zaleca się:

- wrywanie i wycinanie drzew i krzewów na stanowiskach – powstrzymanie sukcesji wtórnej,
- wykaszanie roślinności na stanowiskach i ich najbliższym otoczeniu, wraz z usunięciem biomasy,
- utrzymywania widnych skrajów lasu, mozaik lasu, zarośli i muraw, a także szerokich, nie zarastających pasów poboczny leśnych dróg.”

W naszej ocenie nie potrzebne są pierwsze dwa zalecenia w stosunku do rzepika. Wystarczy zalecenie: „- utrzymywania widnych skrajów lasu, mozaik lasu, zarośli i muraw, a także szerokich, nie zarastających pasów poboczny leśnych dróg.”

W Puszczy Boreckiej Rzepik szczeciniasty jest rośliną niezagrożoną. Jego populacja liczy setki stanowisk. Nie wymaga podejmowania specjalnych zabiegów ochronnych. Rośnie na i przy większości dróg leśnych oraz, szczególnie chętnie, na szlakach zrywkowych.

„W stosunku do haczykowca błyszczącego zaleca się:

- wrywanie i wycinanie drzew i krzewów na stanowiskach – powstrzymanie sukcesji wtórnej,
- wykaszanie płatów torfowisk przejściowych. „

Nie są to zabiegi konieczne. Lokalne odkrzaczanie może być sprzyjające, ale należałoby podejmować się tego działania w przypadku stwierdzenia zaburzeń na stanowisku. Obecnie w ocenie

przyrodników inwentaryzujących Bagno Minta, gdzie haczykowiec występuje, należy chronić całe torfowisko na którym on występuje, nie zaburzając warunków wodnych ani troficznych (ochrona przed spływem zanieczyszczeń, zaniechanie odwadniania i innych zabiegów melioracyjnych niemających na celu renaturyzacji torfowiska). Na dobrze nawodnionych torfowiskach przejściowych drzewa rosną bardzo wolno. Wyrwanie drzew może natomiast tylko zaszkodzić zwartej pokrywie mszaków.

„W stosunku do ptaków szponiastych oraz ptaków budujących duże i łatwe do zlokalizowania gniazda zaleca się:

- niestosowanie rębni zupełnych (przy dopuszczeniu rębni gniazdowych, stopniowych i przerębowych) w istniejących strefach ochrony okresowej oraz pozostawianie w nich drzew nadających się do założenia gniazd, (...)”

To jedno zalecenie powinno być w jasny sposób uzupełnione o zapis: Wycinanie drzew i krzewów w strefach ostoi gatunków objętych ochroną strefową może mieć miejsce tylko po uzyskaniu zezwolenia dyrektora RDOŚ.

„W odniesieniu do siedlisk dzięcioła średniego zalecenia jak dla dziuplaków, ponadto:

- zalecane jest pozostawianie stojących drzew liściastych martwych i obumierających o średnicy pow. 30 cm w liczbie około 5 szt./ha (przy zachowaniu względów bezpieczeństwa osób i mienia),

- wyłączenie zabiegów hodowlanych i cięć uprzętających na płazowinach drzewostanów liściastych (OI, OII, Lw) w wieku 80 lat i starszych w okresie lęgowym: 1 kwietnia - 10 lipca.”

Zalecenie wyłączania zabiegów hodowlanych jedynie na płazowinach sugeruje, jakoby gatunek szczególnie chętnie w nich się gnieździł i wykorzystywał jako bazę pokarmową, co nie jest prawdą.

„W odniesieniu do siedlisk dzięcioła trójpalczastego zalecenia jak dla dziuplaków, ponadto: wyłączenie z użytkowania drzewostanów na siedliskach Bb (91D0).” Należy w naszej ocenie uzupełnić te zalecenia ponieważ dzięcioł trójpalczasty jest jednym z najsilniej zagrożonych na terenie ostoi Puszcza Borecka gatunków ptaków, które są jednocześnie w niej przedmiotem ochrony. Dla zatrzymania niekorzystnego trendu spadkowego populacji należy dążyć do poprawy jakości siedlisk. Zgodnie z wytycznymi zawartymi w Poradniku ochrony siedlisk i gatunków właściwym sposobem ochrony jest wyznaczenie odpowiednio rozległych płatów (100-200ha) starych świerczyn lub powierzchni starodrzewów ze znacznym udziałem świerka, najlepiej na siedliskach podmokłych, gdzie ograniczone będą do minimum zbięgi sanitarne. W praktyce bardzo korzystne dla tego gatunku byłoby wyłączenie z gospodarowania **wszystkich** płatów świerczyn i innych lasów podmokłych na torfie.

„W stosunku do siedlisk muchotłówki małej oraz muchotłówki białoszyjej zaleca się:

- pozostawianie podczas wykonywania zabiegów drzew dziuplastych, z dziuplami wykutymi i naturalnymi, w szczególności drzew liściastych o miękkim drewnie (nie dotyczy drzew stwarzających zagrożenie dla ludzi, np. przy drogach),

- pozostawienie na zrębach kęp starodrzewów o powierzchni nie mniej niż 6 arów i grupowanie pozostawianych kęp z sąsiednich powierzchni zrębowych w celu utworzenia jednej większej kępy starodrzewu,

- dążyć do wyłączenia z gospodarki leśnej całych płatów starodrzewów,

- przebudowa monokultur iglastych na siedliskach grądowych w celu kreowania nowych siedlisk dla gatunków”

Oba gatunki muchołówek gniazdują głównie w **grabach**, zatem zalecenie pozostawiania dla nich drzew dziuplastych o miękkim drewnie nie ma uzasadnienia. Pozostawienie na zrębach kęp starodrzewu jest właściwe dla wielu gatunków zwierząt i roślin, ale muchołówki białoszyje i muchołówki małe, gniazdują wśród zwartych drzewostanów.

„W stosunku do żubra zaleca się:

- odtwarzanie i ochrona poprzez regularne koszenie (raz w roku) śródleśnych łąk i innych otwartych przestrzeni w lesie,*
- zabezpieczenie odpowiedniej podaży wody poprzez małą retencję, działalność bobrów,*
- wyłączenie z powszechnego dostępu części lasu stanowiących ostoje żubra, w szczególności w okresie rozrodczym.”*

Warto dodać w punkcie na temat regularnego koszenia łąk śródleśnych (raz w roku) zalecenie do wywożenia biomasy. Pozostawianie biomasy na koszonych łąkach w krótkim czasie prowadzi do ich degeneracji. Różnorodna flora, zapewniająca żubrom odpowiedni zestaw wykorzystywanych przez nie roślin, szybko zastępowana zostaje przez kilka ekspansywnych azotolubnych gatunków (pokrzywa, trybula leśna, ...), które zubożają siedliska i bazę pokarmową tych ssaków.

29. Uwagi do podrozdziału: 8.1.9. Siedliska przyrodnicze z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej

9170 Grąd subkontynentalny (str. 138)

Zaleceniem dla siedliska jest *„Doprowadzenie siedlisk Lśw i Lw, zniekształconych obecnością gatunków iglastych, do stanu właściwego poprzez prowadzenia cięć odnowieniowych w ramach rębni.”* Należy w tym miejscu doprecyzować, że właściwą metoda poprawienia jakości siedlisk powinny być właściwie ukierunkowane trzebieże oraz prowadzenia cięć odnowieniowych, najlepiej w ramach rębni V ciągłej. Jest to tym bardziej zasadne, że jak napisano w POP: *„należy dążyć do tworzenia struktury wielopiętrowej i wielogeneracyjnej, z obecnością piętra grabowego.”*

91D0 Bory i lasy bagienne (str. 139)

Zgodnie z wytycznymi zawartymi w poradniku ochrony siedlisk i gatunków dla siedliska 91D0-5 (Sphagno girgensohnii-Piceetum) [str. 197] właściwym sposobem ochrony jest wyłączenie go z gospodarowania: *„Zaleca się, żeby, podobnie, jak to uczyniono w stosunku do większych naturalnych kompleksów leśnych (Puszcza Białowieska), konsekwentnie odstępować od użytkowania rębego wszystkich lasów na torfach, w tym świerczyn bagiennych”.*

„wstrzymywanie się od ingerencji i tolerancji dla lokalnego rozpadu drzewostanu świerkowego, co w dłuższej skali czasowej umożliwia regenerację ekosystemu bagiennego. W rezerwatach przyrody, a także w borach i lasach bagiennych, w których świerk jest tylko domieszką, należy sugerować raczej podejście bierne. Nawet w prawie jednogatunkowych świerczynach bagiennych zniszczenie świerkowego drzewostanu przez kornika zwykle nie oznacza zaniku siedliska przyrodniczego, a jest początkiem procesów regeneracji; najważniejsze jest przy tym, że zachowany jest bagienno charakter siedliska. Zwalczanie kornika może spowodować w świerczynach bagiennych więcej zniszczeń, niż sama jego gradacja. Dla sosnowych borów bagiennych w północno-wschodniej Polsce

naturalne mogą być wieloletnie fluktuacje udziału świerka, nie należy niepokoić się więc jego wypadaniem.”

30. *Zalecenia w stosunku do rzadkich epifitów nadrzewnych (jeżolist zwyczajny, widłoząb zielony, zrostniczek skalny, miechera pierzasta i spłaszczona) oraz stanowisk granicznika płucnika i puchlinki ząbkowanej nie objętych ochroną strefową (str 142)*

Po raz kolejny pojawiają się w kontekście zaleceń ochronnych nieprecyzyjne sformułowania:

„uniknąć”, „ograniczenie planowanych zabiegów”, „do 50m”, „powodujących istotne zmiany stosunków świetlnych”. Dają one pole do nadużyć i dowolnej interpretacji. Zalecenia powinny być precyzyjne, zgodne z opiniami ekspertów, którzy w opinii dotyczącej wymienionych mchów piszą:

- „...*choć nie są objęte oficjalnym nakazem wyznaczania stref ochronnych, to aby zabezpieczyć ich stanowiska konieczne jest wyznaczenie takich stref ...*”,

- „...*aby uniknąć efektu krawędzi i wpływu zmian siedliskowych na stanowiska tego typu epifitów konieczne jest wyznaczenie strefy buforowej o promieniu co najmniej 50-100 m wokół drzewa zasiedlonego.*”

Wymienione gatunki są wskaźnikami lasów naturalnych, które zgodnie z Ustawą o lasach powinny podlegać szczególnej ochronie. Jeśli chcemy rzeczywiście chronić te gatunki, to stosujemy się do zaleceń eksperckich, które wyraźnie określają wymagania odnośnie siedliska. Pogorszenie parametrów stanu siedliska w tym przypadku grądu 9170-2, oraz łęgu 91E0-3) jest wbrew wytycznym Dyrektywy Siedliskowej. Wymienione obok gatunki rozmieszczone są bardzo nierównomiernie na obszarze Puszczy Boreckiej. Stanowiska spotyka się przede wszystkim we fragmentach leśnych o charakterze naturalnym. Jak to wyżej napisano, powinny być one szczególnie chronione. Gdzie indziej, na zdecydowanej większości obszaru zarządzanego przez Nadleśnictwo, ich brak i można prowadzić normalną gospodarkę leśną.

31. Tab. 40, str. 147. Brakuje wartości m³/ha martwego drewna w Bb w obrębie Skalisko. Z czego wynika brak martwego drewna w olsach jesionowych w obrębie Skalisko (0m³/ha)?

32. Na stronie nr 149 czytamy, że w celu minimalizacji wpływu na środowisko leśne zaleca się:

„utrzymanie wyznaczonych w nadleśnictwie naniesionych na mapach ekosystemów referencyjnych jako powierzchni o szczególnie wysokich walorach dla różnorodności biologicznej.” Nie udostępniono mapy z granicami ekosystemów referencyjnych, ani listy wydzieleni lasów referencyjnych. Czy dobrze rozumiemy, że wydzielenia referencyjne pozostają w takich samych granicach jak do tej pory?

33. Wnioskujemy o poprawienie informacji o stopniu borowacenia (str. 151). Z tabeli zaprezentowanej w Programie Ochrony Środowiska wynika, że stopień ten pozostaje na takim samym poziomie w rewizji V jak i w VI. Powierzchnia ze stopniem borowacenia ‘słabym’ wzrosła o 1,5%. Wprawdzie spadły powierzchnie ze stopniami borowacenia określonymi jako ‘średni’ (spadek o 0,5%), mocne (spadek o 0,8%) i ‘brak’ borowacenia (spadek o 0,2%). Ale spadek w jednych kategoriach równa się wzrostowi w innej. Trzeba podkreślić, że celem przeciwdziałaniu borowaceniu jest między innymi adaptacja drzewostanów do nowych warunków klimatycznych i poprawa jakości siedlisk przyrodniczych.

34. Na stronie nr 154 w podrozdziale „Przeciętny wiek drzewostanów” po raz kolejny poruszony jest temat zmiany wieku drzewostanów. Jak wykazaliśmy już w uwagach do tabeli do Elaboratu PUL ze stron 79-80 łącznie zaplanowano ubytek w Nadleśnictwie Czerwony Dwór ok. 155 ha starodrzewi (100+ lat).
35. W Podsumowaniu do POP na stronie nr 155 autorzy dochodzą do optymistycznego wniosku, który jest jednak w naszej ocenie nadużyciem: „*Pomimo prowadzenia gospodarki leśnej, bogactwo i zróżnicowanie zasobów przyrodniczych nie skurcza się, a wręcz wzrasta.*” Wrażenie to jest spowodowane wzrostem zainteresowania przyrodników Puszczą Borecką i Lasami Skaliskimi i wzrostem społecznych inwentaryzacji przyrodniczych i działań edukacyjnych. W ostatnich latach miał miejsce również szereg sytuacji, które doprowadziły do zubożenia lasów w gatunki chronione.
36. Załącznik nr 7 do POP, ze str. 197 przedstawiający „Zestawienie przedmiotów ochrony, dla których wyznaczono obszary Natura 2000 w lasach Nadleśnictwa Czerwony Dwór (Tabela XII wg IUL)” zawiera kolumnę o potencjalnym zagrożeniu negatywnego oddziaływania zabiegów leśnych na stan ochrony przedmiotu ochrony. Przy większości gatunków widnieje tam opis „zrównoważona gospodarka leśna prowadzona na podstawie planu urządzenia lasu nie stanowi zagrożenia”. Apelujemy więc o wdrożenie naszych uwag do PUL, aby ten zapis był prawidłowy.

37. Wpływ leśnych zabiegów na przedmioty ochrony Natura 2000

Zauważamy ogólny problem polegający na wliczaniu powierzchni dróg leśnych w powierzchnie wydzieleń. Często są to szerokie drogi utwardzone o nawierzchni żwirowej, kamiennej a nawet asfaltowej, wraz z szerokimi poboczeniami, wykaszany okresowo rowami melioracyjnymi występującymi po obu stronach drogi i pasami odsłoniętej gleby. Tego typu droga leśna przecina Puszczę Borecką w linii prostej od miejscowości Grodzisko do Rezerwatu Borki. Obecność dróg (a w szczególności dróg wyposażonych w głębokie rowy) ma negatywny wpływ przede wszystkim na wszystkie siedliska będące ekosystemami zależnymi od wody:

3150 Starorzeczka i naturalne zbiorowiska eutroficzne ze zbiorowiskami z *Nympheion*, *Potamion*

7110 Torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą (żywe)

91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe

91D0 Bory i lasy bagienne

7140 Torfowiska przejściowe i trzęsawiska

Dlatego w tabeli siedlisk na stronach od 202 – 281 należałoby dopisać w kolumnie „Potencjalne zagrożenia negatywnego oddziaływania leśnych zabiegów gospodarczych na stan ochrony przedmiotu ochrony” „Rozbudowa infrastruktury dróg leśnych przecinających dane siedlisko/przebiegających na granicy siedliska/ w obszarze wpływu na siedlisko”

38. Uwaga do Załącznika nr 7 do POP. Żubry

W kolumnie podstawowe wymagania dotyczące zachowania pożądanego stanu ochrony przedmiotu ochrony napisano „*Zachowanie dogodnych siedlisk, zapewnienie bazy żerowej poprzez utrzymanie odpowiedniej ilości łąk śródleśnych.*” „*„. Natomiast jako potencjalne zagrożenie opisano „rezygnację z rębni zupełnych*”. W naszej ocenie zręby zupełne nie są tożsame z łąkami śródleśnymi i nie zapewniają żubrom porównywalnej bazy pokarmowej, ani siedliskowej.

39. Uwagi do Załącznika nr 7 do POP. Lasy ze stanowiskami chronionych roślin siedlisk borowych.

W Programie ochrony przyrody autorzy piszą, że w celu ochrony stanowisk roślin chronionych w lasach ze stanowiskami chronionymi roślin siedlisk borowych należy „*utrzymać dostęp światła do dna lasu, utrzymać szerokie, niezacienione drogi – pozostawić biogrupy drzew na zrębach w miejscach najbogatszych stanowisk gatunków*”. Taka uwaga jest błędna, ponieważ każdy gatunek wykazuje inne preferencje. Jednakże są pewne zasady ogólne, np. dla storczyków. W przypadku populacji leśnych – należy chronić biernie, w przypadku populacji storczyków rosnących na łąkach należy je wykaszać (Źródło: „Ochrona rzadkich i zagrożonych roślin w lasach, Jolanta Kujawa-Pawlaczyk, Paweł Pawlaczyk, Klub Przyrodników, Świebodzin 2023).

40. Uwagi do Załącznika nr 7 do POP. Zalecenia dla grupy leśnych gatunków siedlisk żyznych

Istnieje grupa gatunków żyznych siedlisk leśnych, np. niektóre mszaki, jak jeżolist zwyczajny, widłoząb zielony, miechera pierzasta, które nie tolerują zmian siedliskowych, w szczególności zmiany mikroklimatu związanego z rozluźnieniem drzewostanu. Dla nich zalecenia związane z dostępem światła do dna lasu, może zaszkodzić. Kępy starodrzewów pozwolą co najwyżej przedłużyć trochę ich żywot na zasiedlonych drzewach, ale nie są trwałym elementem ich siedliska. Miechery, jeżolist i inne stenotopowe o podobnych wymaganiach ekologicznych szybko giną na tych drzewach w kępach.

41. Uwagi do Załącznika nr 7 do POP. Stanowiska granicznika płucnika i puchlinki ząbkowanej nie objęte ochroną strefową

Autorzy piszą, że „w bezpośrednim sąsiedztwie oraz otoczeniu drzewa ze stanowiskiem gatunku (do 50 m od stanowiska) unikać prac gospodarczych powodujących istotne zmiany warunków świetlnych w drzewostanie. W cięciach rębnych pozostawić kępy starodrzewu wokół drzew ze stanowiskiem.”

W naszej ocenie nie są to właściwe zalecenia. Wyrażenie „*unikać prac gospodarczych powodujących istotne zmiany warunków świetlnych w drzewostanie*” sugeruje pewną fakultatywność oraz sugeruje, że są jakieś prace, które prowadzić można. Tymczasem na stronie 139 *Prognozy oddziaływania na środowisko PUL*, autorzy już wyraźnie wprowadzają konkretne zalecenia dotyczące stanowisk granicznika płucnika i puchlinki ząbkowanej bez ustanowionych stref ochronnych: „*W promieniu do 50 m od stanowiska, cięcia nie mogą pogarszać warunków świetlnych odpowiednich dla granicznika płucnika i puchlinki ząbkowanej. Wyznaczona strefa dotyczy również wydzieli sąsiednich, w których prowadzone będą prace gospodarcze, jeżeli położone są poniżej 50m od stanowiska gatunku. Pozwoli to uniknąć efektu oddziaływania krawędziowego. Obszar obostrzenia może być pomniejszony tylko o sąsiadujące ze stanowiskiem uprawy, młodniki czy wyraźnie młodsze fragmenty drzewostanu (do wieku ok. 50 lat)*”.

Te zapisy nie są spójne i mogą potencjalnie powodować konflikty i problemy w interpretacji. Prosimy o ujednolicenie opisu na wariant z *Prognozy oddziaływania na środowisko*.

42. Uwagi do Załącznika nr 8 do POP. **Zestawienie zadań z zakresu ochrony przyrody**

Siedliska wodne –jeziora eutroficzne 3150

Ochrona zbiorników wodnych winna polegać m. in. na pozostawianiu odpowiedniej szerokości stref buforowych w ich otoczeniu. Można skutecznie pozbawić jeziora tego buforu nie tylko za sprawą zrębów zupełnych, ale też wykonując rębnie złożone, czego bulwersujące przykłady mieliśmy m.in. w Nadleśnictwie Giżycko. Dlatego zasadny jest zapis, by wzdłuż brzegów zbiorników wodnych nie wykonywać **cięć zupełnych**.

43. Tabela ze str. 308

Stanowiska rzadkich epifitów nadrzewnych (jeżolist zwyczajny, miechera pierzasta, widłoząb zielony)

Zadania obligatoryjne muszą określać precyzyjnie jakiej wielkości powinna być kępa ekologiczna pozostawiona wokół forofitu. Stanowisko/stanowiska chronionych i rzadkich epifitów powinny znajdować się co najmniej 50m od granic kępy (np. miechera pierzasta)

Zalecenia powinny być precyzyjne, zgodne z opiniami ekspertów, którzy w opinii dotyczącej wymienionych mchów piszą: „... aby uniknąć efektu krawędzi i wpływu zmian siedliskowych na stanowiska tego typu epifitów **konieczne jest wyznaczenie strefy buforowej o promieniu co najmniej 50-100 m wokół drzewa zasiedlonego.**”

Wymienione gatunki są wskaźnikami lasów naturalnych, które zgodnie z Ustawą o lasach powinny podlegać szczególnej ochronie.

Jeśli chcemy rzeczywiście chronić te gatunki, to stosujemy się do zaleceń eksperckich, które wyraźnie określają wymagania odnośnie siedliska. Pogorszenie parametrów stanu siedliska w tym przypadku grądu 9170-2, oraz łągu 91E0-3) jest wbrew wytycznym Dyrektywy Siedliskowej.

43. UWAGI DO MAP:

- Nie ma nigdzie lasów referencyjnych.
- Nie pokazano na żadnej mapie lasów o charakterze zbliżonym do naturalnego.

Zarówno lokalni przyrodniczy jak i specjaliści z wąskich dziedzin nauk przyrodniczych wykazali szereg drzewostanów cennych w z dużym zagęszczeniem gatunków rzadkich i chronionych zwierząt, roślin i grzybów typowych dla **lasów o charakterze naturalnym**. Sugestie do wyłączenia z działań gospodarczy zostały w znacznej mierze uwzględnione przy planowaniu gospodarki leśnej.

Odzwierciedleniem tego jest blisko 50% wzrost powierzchni drzewostanów bez zabiegu w porównaniu do Planu V rewizji, kiedy to takich drzewostanów wyznaczono na 2284,28 ha, co stanowiło 16,2% powierzchni leśnej nadleśnictwa. Aktualnie drzewostany takie stanowią 22,4% powierzchni leśnej zalesionej. Brakuje zobrazowania na mapie tych lasów o charakterze naturalnym.

- Nie pokazano na żadnej mapie sieci wydzieli wyłączonych z zabiegów. Jest tylko lista tych wydzieli (kilkanaście stron numerów wydzieli)
- Nie pokazano na żadnej z map lasów o szczególnym bogactwie przyrodniczym i strukturalnym
- Nie jest możliwe rozpoznanie zasięgów granic lasów ochronnych, ponieważ zastosowana szrafura (kropkowe wypełnienie, bez linii obrysu) uniemożliwia prześledzenie ich zasięgu. Ponadto zastosowana kolorystyka szrafur kropkowych (ciemny zielony, ciemny niebieski, ciemny fiolet, ciemny brąz) uniemożliwia rozróżnienie ich w szczególności gdy pojawiają się jeszcze inne oznaczenia na mapie.

- Bardzo trudno, a w niektórych fragmentach wręcz nie jest to możliwe, rozpoznać stanowiska chronionych gatunków.

Autorzy: Barbara Grzebulska, Andrzej Sulej, Przemysław Gumułka, Paulina Dzierża, Adam Bohdan, Agnieszka Krukowska